

Nästa steg för en hållbar samhällsbyggnation – i enlighet med Next Generation EU

I juli månad beslutade europeiska rådet att varje enskilt medlemsland skulle lämna in en plan som klargör hur EU:s återhämningssfond ska användas. Utifrån hållbarhet, digitalisering, tillväxt och sysselsättning, kriterier som enligt Next Generation EU ska uppfyllas för att få medel, vill vi företrädare från bygg- och installationssektorn lämna in nedanstående inspel.

Vi vill med vårt inspel också belysa vikten av att delar av medlen från Next Generation EU kommer bostadssektorn till del. Detta delvis utifrån rådets landrapport och rekommendationer för 2020 där bostadsmarknadens bristande funktioner och rörlighet lyfts inklusive den höga skuldsättningen i hushållssektorn och dessutom utifrån Sveriges egen och EU:s satsning på renovering och ett energieffektivt byggnadsbestånd

Utöka Naturvårdsverkets bidrag för sanering av förorenade områden för att bygga bostäder

Naturvårdsverket beviljar årligen 160 miljoner i bidrag med syfte att sanera mark som leder till nya bostäder. Detta anser vi är en summa som bör utökas. Att marken är förorenad och behöver saneras i centrala lägen i svenska städer är vanligt, detta då tidigare industrier ofta varit centralt belägna. Att utöka medlen för sanering av mark bidrar utöver att fler exploateringsprojekt kan genomföras till allt fler giftfria miljöer.

Sverige har totalt 83 000 platser där tidigare verksamhet orsakat mark- och vattenföroreningar. Enbart de värst förorenade områdena beräknas ta 40 år att sanera och kosta 45 miljarder svenska kronor, detta enligt Stockholms länsstyrelse. Naturvårdsverket uppger även följande i sin årsredovisning:

”Under 2019 har 160 mnkr av 160 mnkr beviljats för 12 olika åtgärdsprojekt. Intresset hos kommuner att söka bidraget har ökat. Så många ansökningar kommer nu in att vi behöver göra en prioritering av objekten och i princip hela anslagsposten tecknas in för varje budgetår”

Med anledning av detta anser vi att:

- Sverige bör använda medlen från Next Generation EU till att utöka naturvårdsverkets bidrag gällande sanering av förorenade områden för att bygga bostäder.

Utforma ett samfinansierat digitaliseringsprojekt för EU:s samhällbyggnadssektor med hållbar öppenhet

Sverige och Norden har hög kompetens i digitaliseringsfrågor. Vi har stora möjligheter och ett ansvar att vara föregångare inom såväl klimat- som digitaliseringsområdet. Hållbarhet är i byggnationssammanhang ofta och riktigt förknippat med robusta material, konstruktioner och fungerande livsmiljöer. Men hållbarhet idag och framåt är lika mycket hållbar information, digitala

data som kan utbytas, aktualiseras, spåras och förvaras för framtiden. Utöver detta är Sverige i ett stort behov av ett mer effektivt och hållbart bostadsbyggande.

För att lyckas krävs finansiering av en långsiktig systematisk satsning. Vi behöver utveckla en digital struktur som gör det möjligt att dela, använda och producera digital information och arbetsätt. Det är viktigt för att nå en resurseffektivare byggsektor och som följd en säker hållbar, klimatneutral samhällsbyggnation. Vi behöver vidare ett strategiskt samarbete mellan de nordiska länderna som med gemensamma resurser ger oss möjlighet att delge våra lösningar inom EU. Sverige kan här ta en aktiv roll och påverka processen.

Ett standardiserat gemensamt dataspråk

I byggprocessens informationsflöde kommer behovet av att gå från generiska krav i början av projektering mot att kunna matchas mot specifik produktinformation. Detta innebär att det krävs såväl standardiserade format för produktdata som standardiserad struktur och begreppsmodell för hur objektsinformationen byggs upp. Då byggvaror och material i stor utsträckning rör sig på en global marknad, är det viktigt att utgå från internationella standarder.

Det ställer alltså krav på användandet av gemensamma standarder (nationella och internationella) för informationsuppbyggnaden och för att kunna hantera informationsmängden krävs även att användare av systemet har processer, resurser och kompetens, både för kravställande och mottagandet av informationen. Informationen måste byggas upp på ett standardiserat sätt och tillgängliggöras med standardiserade gränssnitt, vilket kräver ett gemensamt EU utvecklingsprojekt.

Målet för projektet är att ta fram en för EU:s samhällsbyggnadssektor gemensam och förankrad målbild för ägande, förvaltning och användande av standardiserade och tillgängliga produkt- och miljödata, en handlingsplan för genomförande samt formera en organisation för ägarskap av såväl "Product Data Templates" som identifikation (GUIDs). För att resultatet ska gynna alla användare i byggprocesserna och över landsgränser måste genomförandet ske ur ett icke vinstdrivande perspektiv.

För organisation och tillgänglighet av arbetet i Sverige (och Norden) är de strategiska innovationsprogrammen och plattformarna rätt hemvist för projektet.

Hållbar samhällsbyggnad och långa ansvarstider

Digitalisering på ett standardiserat språk ger oss möjlighet att utveckla digitala arbetsätt istället för att digitalisera befintliga processer vilket också är nödvändigt för och i ett framtida hållbart samhälle. Vi har i Sverige i dag en rad projekt som drivs inom innovationsprogrammen men för att bli ett fullskaligt program med en nordisk/europeisk bas krävs ett långsiktigt ansvar, inte minst för att säkra informationen. Produkt- och miljödata för den byggda miljön är central för såväl projektering som förvaltning av den byggda miljön. Byggnation, byggnader och byggmaterial är redan i dag unika i livslängd men en hållbar framtid kräver än mer flexibilitet av byggnadernas funktion och av byggnadernas konstruktion.

För att detta ska möjliggöras behöver EU ett fördjupat samarbete gällande ett gemensamt systematiskt arbete och vi anser att Sverige bör använda medel från Next Generation EU för att:

- Utforma ett digitaliserat språk, arbetsätt och lagring av byggdata enligt gemensamma standarder för egenskaper och funktioner.
- Värna Europas inre marknad, effektivisera samhällsbyggnationen och utveckla den hållbara stadsbyggelsen.

Utveckla en kortare och mer effektiv tillståndsprocess

En viktig del i den fortsatta utvecklingen av ett hållbart samhällsbyggande med ökad ekonomisk tillgänglighet för fler grupper i samhället är den digitala utvecklingen beträffande tillståndsprocessen vid byggnation. Detta upptar omfattande ekonomiska resurser såväl som tiden innan ett godkänt bygglov. Detta har utretts vid ett flertal tillfällen och senast i två mycket lovvärda projekt "Får jag lov" och "Digitalt först". Projektet Får jag lov, FJL, leddes av Boverket i samverkan med några kommuner, byggbranschaktörer och Lantmäteriet. FJL studerade möjligheten och vägen till en helt digital process för bygglov som även skulle provas på några enklare fall i en kommun.

Parallellt med detta projekt hade lantmäteriet ett projekt kring digitalt tillgängliggöra geografiska data över hela Sverige, så kallade GIS-data som behövs för att den digitala bygglovsprocessen skall fungera. Tillsammans med digital information om den byggnad som skall byggas i en BIM-modell (Building Information Modell), så skulle det var fullt möjligt att med digital GIS-data skapa en helt digital bygglovsprocess med betydligt mindre manuellt arbete och en avsevärt mer transparent process som dessutom skulle vara lika i landets alla kommuner. Detta skulle sammantaget spara omfattande resurser i landets kommuner samt minska kostnaderna per styckebyggd bostad väsentligt och därtill korta tiderna från idé till färdig byggnad.

Med hittills utfört arbete inom Boverket och Lantmäteriet och de erfarenheter och kunskaper man erhållit bör man uppdraga åt dessa myndigheter att formulera ett utvecklingsprogram förslagsvis över en femårsperiod med en budget som medför att man verkligen når hela vägen fram. Vi anser att en sådan satsning inledningsvis bör vara av storleksordningen 100 miljoner kr vilket i sammanhanget är en blygsam summa i förhållande till den årliga besparingen som skulle åstadkommas.

Digitalisering av miljöståndsprocessen

Utöver bygglovsprocessen finns en stor utvecklingspotential i en ökad digitalisering av miljöstillståndsprocessen i stort. En rad utvecklingsprojekt har genomförts på detta tema (t ex WSP:s molnbaserade verktyg EVA), men de tidigare projekten har främst fokuserat på att stödja den sökande, och effektivisera datainsamlingen för den tekniska beskrivning som krävs i en miljöstillståndsprocess. En ökad digitalisering av själva hanteringen av miljötillstånden skulle potentiellt kunna tillföra en mycket stor samhällsnytta med kortade handläggningstider, minskat antal onödiga utredningar, och en effektivare kommunikation mellan de olika myndigheter/aktörer som är inblandade i processen.

Detta skulle bland annat kunna innebära att man genom en digitaliserad process enkelt kan sammanställa de "triviala" underlag som t ex olika informationslager som finns tillgängliga, men som idag tar stora resurser i anspråk att sammanställa för den sökande. Det går också tänka sig mer avancerade lösningar där man genom datorinlärning eller AI tidigt i processen kan göra en erfarenhetsbaserad analys av vilken information som är mest relevant i det aktuella fallet. Idag åtgår stora resurser, både för de sökande och tillståndsgivande myndigheter, till att ta fram och handlägga utredningar som till slut inte har någon betydelse för tillståndsbeslutet.

För att detta ska möjliggöras anser vi att Sverige bör använda medel från Next Generation EU för att:

- Utveckla ett nationellt program för bygglovsansökningar där boverket och lantmäteriet är huvudmän.
- Utveckla ett nationellt program för ökad digitalisering av miljöstillståndsprocessen, där Naturvårdsverket, länsstyrelser, kommuner, miljödomstolar och övriga relevanta myndigheter deltar.

Inkludera alla byggnader för en energieffektiv samhällsbyggnation

För att klara Sveriges klimatmål på ett kostnadsoptimalt sätt krävs att alla resurser används effektivt, och då är energieffektivisering av byggnadsbeståndet en grundpelare. För att nå Sveriges klimatmål, ett fossilfritt Sverige 2045, måste energin användas effektivare eftersom det inte finns tillräckligt med fossilfri energi. I dag står, enligt Energimyndigheten, sektorn bostäder och service för 40 procent av Sveriges totala energianvändning. Det motsvarar 146 TWh, varav el utgör hela 73 TWh. Om Sverige ska klara klimatomställningen behöver en stor andel av den energin frigöras och användas i transport- och industrisektorn när dessa sektorer elektrifieras.

Utöver klimatmålet har Sverige även ett mål om 50 procent effektivare energianvändning år 2030 jämfört med 2005. Enligt Energimyndigheten ser Sverige i dagsläget inte ut att nå detta mål, därför krävs en kraftigt ökad arbetstakt gällande energieffektiviserande renoveringar av befintliga byggnader. Byggmaterialindustriernas bedömning är att sektorn bostäder och service måste minska energianvändningen i absoluta tal med 50 procent till 2045 för att klimatmålet ska kunna nås. Detta innebär en minskning med 74 TWh, från 2005 till 2045. Ett tufft mål som kräver en kraftfull strategi för att lyckas.

Med Next Generation EU finns en unik möjlighet att fördubbla takten av energieffektiviserande renoveringar i Sverige. Genom att samordna renoveringsbehovet med energieffektivisering av bostäder och lokaler, så kan vi minska och effektoptimera energianvändningen och dessutom frigöra energi till andra sektorer på ett kostnadseffektivt sätt. En sådan stor omställning kräver en framsynt och tydlig plan med incitament, effektiva styrmedel och breda kommunikationsinsatser. Det är positivt att höstbudgeten inkluderar en satsning gällande renoveringsinsatser kopplade till energieffektivisering. Sveriges bostadsbestånd består dock till stor del av småhus som riskerar att hamna utanför renoveringsstödet.

För att fullt ut tillgodose renoveringsbehovet och uppnå potentialen av energieffektiviseringar anser vi att minst 7 miljarder kr från Next Generation EU bör användas till att:

- Stödet till renovering och energieffektivisering av flerfamiljshus utökas till att omfatta alla byggnader och erbjuda ett bidrag om minst 30 procent av kostnaden under förutsättning att man tar fram ett åtgärds paket som minst halverar energianvändningen.
- Krav för att söka bör vara en giltig energideklaration och genomförd OVK. Resultatet ska därefter verifieras med en ny energideklaration.

Bygg- och Installationssektorn 2020-11-20

Anneli Kouthoofd vd Byggmaterialindustrierna
David Johnson vd, TMF Trä- och Möbelföretagen
Johan Lindström vd, Plåt & Ventföretagen
Catharina Elmsäter-Svärd vd, Byggföretagen
Anders Robertsson vd, Maskinentreprenörerna
Mårten Sohlman vd, SBMI Sveriges Bergmaterialindustri

Erik Haara, vd Glasbranschföreningen
Ola Månsson vd, Installatörsföretagen
Malin Löfsjögård vd, Svensk Betong
Pontus Sjöstrand vd, Måleriföretagen
Britta Permats vd, Svensk Ventilation
Mats Björs vd, Swedisol